

הרב משה זילברברג
מרביץ תורה באשדוד
מח"ס זכרון צבי מאיר

חיוב מכירת חמץ בנתיים שמושכרים ליהודים שאינם שומרים תורה ומצוות

של חמץ שעבר עליו הפסח אבל בפסח עצמו
אסור להקל – עיין שם.

(ד) אם כן כשנרכיב שני הדברים יחד – הלא
כל מי שמשכיר בתים ליהודים שאינם שומרים
תורה ומצוות רח"ל – ויש להם בבתיים חמץ
בפסח רח"ל – א"כ החמץ שנמצא בבית בפסח
הרי עובר המשכיר [החרדי] באיסור תורה של
בל יראה ובל ימצא רחמנא ליצלן – ולא מהני
ביטול על זה משני טעמים – טעם ראשון
דלרוב פוסקים לא מהני ביטול חמץ בחמץ
שאינו שלו [עיין סי' ת"מ משנה ברורה סק"ד]
וטעם שני שהרי קונים חמץ בפסח עצמו –
ובתחילת הפסח לא הי' ברשות הבעלים של
הבית שיוכל לבטלו – ולא מצינו שום נוסח
של ביטול שיוכל לבטל כל החמץ הנמצא
בעולם – וא"כ בפסח עצמו יעבור רח"ל
באיסור ב"י וב"י.

(ה) ובודאי הבעלים סומכים על דברי ר"ת
(פסחים ו' ע"א) דמחדש דאע"פ דשכירות לא
קניא מהני שכירות להנצל מאיסור לא ימצא
בקיבל עליו אחריות – וטעמו דכיון דלשון
האיסור הוא לא ימצא ממעטינן היכא דמושכר
לאחרים כיון שאין זה מצוי אצלו – וכן סוברים
העיתור, בעל המאור, ראב"ד, ריא"ז, רמב"ן,
רשב"א והרא"ש – ואע"פ שדברי ר"ת נאמרים
לענין איסור בל ימצא ולא אמר בפירוש שזה
מציל ג"כ מאיסור בל יראה [בחמצו של
ישראל] מ"מ עיין מהר"ם חלוואה ורבינו דוד
וחידושי הר"ן (בסוגיין) שאמרו בפירוש
דשכירות לגוי מהני גם כן להציל מבל יראה
בחמץ של עצמו ממש – וכן הביא הגר"א
(תמ"ג סק"ד בשם הרמב"ן) והטעם שלא

(א) ידוע דמנהגינו להחמיר בכל מיני
חומרות במכירת חמץ להנצל מכל חשש של
איסור בל יראה ובל ימצא – והנה יש מצב
שלשיטות הרבה ראשונים ואחרונים [מובאים
להלכה במשנה ברורה] עוברים חלק חשוב
מכלל ישראל באיסור דאורייתא רחמנא
ליצלן.

(ב) הנה שיטת בה"ג ורי"ץ גיאנות ותוס'
(פסחים ה' ע"ב ד"ה אבל אתה רואה)
ומשמעות רש"י (שם – ד"ה לפי שנאמר)
והגר"א (תמ"ג סעיף ב') והצל"ח והבית מאיר
(עיין משנה ברורה תמ"ג סק"ד) דבבית שלו
אם נמצא חמץ של ישראל אחר הרי בעל הבית
עובר מדאורייתא באיסור בל יראה ובל ימצא
– דרק חמץ של גוי וחמץ של הקדש והפקר
מותרים מן התורה בביתו.

(ג) עיין סוגיא פסחים ו' ע"א דבחמצו של
עכו"ם בביתו של ישראל מהני שכירות מקום
לגוי לפטור הישראל [בעלים של הבית]
מאיסור ב"י וב"י – ופירש רש"י דדוקא בלא
קיבל עליו אחריות – וכן משמעות בה"ג
ושאלתות והרי"ץ וכן משמעות הרמב"ם – וכן
דעת השולחן ערוך לפי הבנת המגן אברהם
והגר"א (עיין משנה ברורה סימן ת"מ סק"ג –
ובשער הציון סק"ב) – והטעם מפורש בגמ'
דשכירות לא קניא ונשאר הבית שייך לישראל
המשכיר – [והאחרונים טרחו ליישב אם מיירי
בלא קיבל אחריות למה צריך השכירות –
ואכמ"ל] – וכתבו כל הפוסקים שצריך לנהוג
כשיטתם לאסור – ודוקא בדיעבד אחר הפסח
נוכל לסמוך על המקילים לענין איסור דרבנן

ובאמת בסוגיא עצמה הקשה הרש"ש דלשיטת התוס' דתקנת בדיקה הוי משום שמא יבא לאוכלו אזי לכאורה פשיטא דהוי על השוכר – ולשיטת הר"ן שמא לא יבטל בלב שלם לכאורה פשיטא דהוי על המשכיר דהוא עבר בכל יראה – עיין שם – ועוד הקשו האחרונים על רש"י (ד"ה ברשותי קאי) וז"ל שהרי עתה הבית שלו – וזה לכאורה נגד הגמ' (ו' ע"א) דמסיק דשכירות לא קניא – ורש"י (שם) לומד הגמ' כפשוטו ולא כחידוש התוס' – וכל זה צריך יישוב אבל ספיקת הגמ' ומסקנת הגמ' הוי הכל בתקנת חז"ל של בדיקה – ואין שום שייכות לקביעות דין של לאו דבל יראה ובל ימצא – ולכן ההערה שהתחלנו בה נשאר בחוקפה.

(ח) עוד נראה להדגיש ששמעתי שיש מדחים הראיות להגר"א – שבאמת אין מוכח דהבה"ג והרי"ן גיאות הולכים בשיטת הגר"א – ואין המקום להאריך בזה – אבל צריך להדגיש שתוס' בכמה מקומות מוכח דס"ל כשיטת הגר"א – [ורמזתי זה לעיל בסק"ב] דתוס' מקשה דלכאורה צריך שני מיעוטים להתיר חמץ של אחרים וגם חמץ של הקדש ואיך סגי במיעוט אחד [ל"ך"] והשאגת ארי' כתב שאין התחלה לקושית התוס' – שיש דין אחד – שרק חמץ של עצמו עובר ואין לו שום חילוק של אחרים או של גבוה – ומוכח מקושית התוס' שסובר כגר"א – ועובר ב"י וב"י גם על חמץ שאינו של עצמו – ורק ממעטים שני סוגי חמץ שאינם של ישראל – סוג א' ממעטים של נכרי וסוג שני ממעטים של הקדש – ולכן הקשו התוס' האיך נוכל למעט שני דברים ממלה אחת – והדברים ברורים – וכן ראוי לציין משמעות גדולה לשיטת הגר"א מגמ' לקמן כ"ט ע"א דהוה אמינא דמותר להנות בתוך הפסח מחמצו של נכרי – דכיון שאינו עובר עליו בב"י כ"כ אינו עובר עליו בכל ינהג – והקשו האחרונים דא"כ יהא מותר ג"כ להנות מחמצו של חבירו ישראל – דכיון שאינו עובר עליו בב"י כ"כ לא יעבור עליו בכל ינהג – ותירצו בדוחק.

מובא קולא זו בשולחן ערוך הוא דבחמץ של עצמו אסור מדרבנן אפילו מונח ברשות הרבים במקום הפקר – וכן שכן בביתו המושכר לאחרים.

א"כ לשיטת כל הני ראשונים אין שום איסור תורה במקום המושכר לגוי או ליהודי שאינו שומר תורה רח"ל – וגם איסור דרבנן מצינו רק בחמץ של עצמו אבל בחמץ של גוי לא אסרו – ובחמץ של ישראל אחר נמי לא מצינו איסור דרבנן לאסרו.

(ו) אבל כבר אמרנו שהשולחן ערוך פסק לאסור (כנגד הר"ת ודעימיה) – וא"כ הו"ל ספק דאורייתא של ב"י וב"י – ואה"נ נוכל לומר דהוי ספק ספיקא להקל – אפשר אינו עובר בחמץ של ישראל אחר – ואפילו עובר בחמץ של ישראל אחר מ"מ אפשר שכירות מועיל לענין ב"י וב"י – אבל לא שמענו מעולם שבחשש גמור של איסור דאורייתא ב"י וב"י שנסמוך על ספק ספיקא – ובפרט שהבה"ג מחמיר בשני האיסורים וכל דבריו דברי קבלה – ובפרט שזה כמו דבר שיש לו מתירין שבנקל יוכל להנצל ע"י מכירת כל בתים שלו לפני הפסח לגוי – [בארץ ישראל יש מניעה שבפשוט אסור למכור קרקע א"י לגוי אבל בחוץ לארץ שיכול להנצל בנקל צע"ג למה לא הרעישו הפוסקים בזה].

(ז) והרבה מורי הוראה שליט"א כששמעו הערה זו – אמרו שמוכח מגמ' מפורשת שאין כאן חשש איסור – דהסוגיא ידוע ריש פרקין שהגמ' כבר נסתפק אם על המשכיר לבדוק או על השוכר – ומסיק הש"ס שאם קיבל המפתחות קודם י"ד אזי ודאי החיוב על השוכר ולא על המשכיר – ולכן אין כאן חשש איסור על המשכיר – ובמחילת כבודם זה טעות גמור – דבלאו דבל יראה ובל ימצא אין כאן שום חילוק מתי קבל המפתחות – וסוגיין מיירי שיש כאן ביטול גמור והוי רק מצוה דרבנן לבדוק – והאיבעיא הי' טורח זה על מי הטילו חז"ל – וכדברי רש"י (בסוף ד"ה חובת הדר).

וקשה מאוד לסמוך ע"ז – דהמג"א ושאר פוסקים (ריש סימן תל"ו) לא סמכו על הר"ן – ועיין ברכת צבי מאיר ח"א סימן א' שהוכחנו בכוונת הר"ן שמיידי רק אחר ביטול אבל בלא ביטול מודה הר"ן שחמץ בבית רחוק אע"פ שאין לו שליטה מ"מ לא מקרי אבוד – ובלא ביטול עובר בכל יראה ובל ימצא – ודו"ק.

וזה גופא שהראשונים בסוגיא לא הקשו כלל קושיא זו – זה הוי משמעות שהם סוברים כדברי הגר"א – ומשו"ה אין כאן קושיא כלל – ודוק.

ט) ויש שרצו לומר דהוי כנפל עליו מפולת – כיון שאינו יכול לבערו – וכדברי הר"ן (ו' ע"א) בחמץ ודאי ויצא בשיירא קודם ל' יום –

ויכולו השמים והארץ וכל צבאם

משל למלך שעלה במחשבתו לעשות סעודה גדולה בהכנה דרבה לאלפים ורבבות מאוהביו, ואין מזדך טוב המלך לכבוש בני מדינתו בחזקה לטרוח בסעודתו, והלך וקנה לו עבדים לעצמו רבים אין מספר, והעמידם שיכינו הסעודה ומשתה גדולה זו, וכן עשו והכינו כל אשר יצטרך לסעודת המלך ממאכלים ומשקים ותפנוקי מעדנים עד אין שיעור, והנה העבדים האלה והסעודה גופה מצפים ומחכים עת בא יום המוגבל יום שמחת המלך עם אוהביו, להאכילם מנועם תענוגיו ונפלאות מעדניו להיות שלא יושלם מלאכתן עד היום הזה כי זה כל עיקר קניית העבדים והכנת הסעודה, הכל בשביל היום הזה לשמוח המלך עם אוהביו בתענוג נפלא, וכל עוד שלא נשלם מחשבה הלזו עדיין לא נשלם מלאכתו, כי לכן באו. וכמו כן להבדיל וכו' מלך מלכי המלכים הקב"ה עלה במחשבתו להטיב לבריותיו להטעימם מנועם זיו קדושתו יתברך, וברא השמים והארץ וצוה להם להוציא צבאם, יהי מאורות ברקיע השמים, תוצא הארץ נפש חיה, ישרצו המים וגו', וכל תכליתם הוא יום השבת שבו רצה הקב"ה להופיע ולהאיר על האדם אשר על הארץ, ועל ידו לכל מעשה שמים וארץ מאור פניו יתברך, ונמצא כל עוד שלא הגיע יום השבת לא נשלמה מלאכתו ועשייתו, כי לא נגמרה המחשבה אשר לזה נעשה הכל.

ויהי בהגיע יום שבת קדשינו אז אמר הכתוב ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, פירוש כלתה ונשלמה ונגמרה מלאכתו ועשייתו, ישמחו השמים ותגל הארץ בבוא יום המוגבל, יום המקודש, יום אשר הוא תכלית כל המאורות והשמחות אשר הקב"ה שמח ומתענג מעולמו שברא במה שמאיר להם מטובו יתברך שמו.

(באר מים חיים)